

Priloga: Rzd-01-14-00001-01

Datum: 22.1.2014

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00030**

Ime enote: **Šelmarija**

Sinonimi imena enote:

Kostanjeviška šelma

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege

Tipološka gesla:

pustovanje, maskiranje, godbeništvo

Kratek opis:

Šelmarija je pustovanje, značilno za Kostanjevico na Krki, ki poteka od pustne nedelje do pepelnice srede. Vsi značilni pustni liki, imenovani šelmarji, so člani družine Prforcenhaus, simbol pustovanja pa je kovinska glava, imenovana Šelma.

Opis:

Šelmarija je pustovanje, značilno za Kostanjevico na Krki, pri katerem se prepletajo elementi podeželskih pustovanj in mestnih karnevalov. Poimenovanje naj bi izviralo iz »lumpanja«, norenja, simbol pustovanja pa je šelma – v preteklosti je bila to buča, v kateri je gorela sveča, sedaj pa je to nekakšna glava iz pločevine. Pustni liki, ki sodelujejo pri pustovanju, so šelmarji (iz nem. Schelm, pavliha, navihanec), včlanjeni v družino Prforcenhaus (iz fr.-nem. Parforce-Hatz, lovski pogon).

Nekaj dni pred pustom ulice Kostanjevice na Krki okrasijo z barvnimi papirnatimi trakovi in zastavami. V nedeljo zjutraj topovska salva ter obhod odbora Prforcenhausu in godbenikov po mestnih ulicah naznanita začetek pustovanja. Popoldne je oklic Kurenta – kanonik oznanil prevzem oblasti v času pusta. Sprevod, ki ga sestavljajo praporščak, oče Šelme, kanonik, patri, predsednik s prvo damo, purgarji, prižigalci luči, mestni pisar, mestni sodnik, guverner banke in mestna gospoda, obišče vse gostilne. V ponedeljek zvečer je baklada – sprevod otrok in članov Prforcenhausu z baklami, ti vabijo na občni zbor, na katerem na šaljiv način obračunajo z ljudmi in dogodki v preteklem letu. Purgarji med občinstvom izberejo novega predsednika Prforcenhausu, potem pa je v mestni gostilni ples v maskah.

V torek zjutraj gonijo medveda: medved z gonilcem in odbor Prforcenhausu v spremstvu harmonikarja obiščejo nekaj izbranih hiš, vrtec in osnovno šolo. Potem hodijo po mestnih ulicah, kjer medved lovi mimoidoče in jih maže z globinom. Popoldne je oranje in sejanje – otroci po mestu vlečejo plug, za katerem hodita orač in sejalec, ki za plugom potresa pepel. Del skupine sta poleg odbora Prforcenhausu tudi prinašalec malice z jerbasom starih piskrov na glavi in zdravnik ali medicinska sestra. Zvečer je promenadni koncert Kostanjeviške godbe.

V sredo dopoldne člani Prforcenhausu izdelajo lutko Kurenta, ga položijo v krsto in napišejo njegovo oporoko. Sprevod s Kurentom se ustavlja pri gostilnah, kjer jim

postrežejo s pijačo. Popoldne kanonik naznani Kurentovo smrt. Pogrebni sprevod, med katerim kanonik in menihi berejo litanije o Kurentovem življenju, se ustavlja pri gostilnah, kjer grobar koplje grob, žalostna vdova pa joče, dokler jim ne postrežejo s pijačo. Na mostu sodnik prebere Kurentovo oporoko, predsednik Prforcenhausa zažge Kurenta in purgarji ga s krsto spustijo v Krko. Sledi vesela sedmina.

Osrednji lik šelmarije je oče Šelme (iz nem. Schelmenvater, oče navihancev), oblečen v črne hlače in frak ter pokrit s cilindrom, ki na palici nosi Šelmo. Predsednik Prforcenhausa ima rdeče ogrinjalo, krono in žezlo. Kanonik ima rdeče ogrinjalo in biret, okrog vratu nosi rožni venec in v roki knjigo litanij. Purgarji, ki so v uniformah in imajo sablje, skrbijo za red. Guverner banke od leta 1991 skrbi za valuto Kostanj, kostanjeviško plačilno sredstvo v času pusta. Med novejši like sodijo tudi mestni sodnik, pisar, prižigalci luči in dragonci. Večina pustnih likov je povezana s prebivalci in z zgodovino Kostanjevice na Krki in bližnje okolice. Od leta 1971 ima zelo pomembno vlogo pri pustovanju Pihalni orkester Kostanjevica na Krki.

Po krajevnem ustnem izročilu naj bi se šelmarija začela leta 1854, najstarejši znani opis pustovanja je s konca 19. stoletja, bolj zanesljivi viri pa so od srede 20. stoletja. Leta 1968 je začela za izvajanje šelmarije skrbeti Sekcija Šelmarija znotraj Turističnega društva Kostanjevica na Krki, ki se je leta 2007 preimenovala v samostojno Etnološko društvo Prforcenhaus. Kljub nekaterim dodanim likom in elementom pustovanje sledi lokalni tradiciji.

Datacija:

druga polovica 19. stol., 1854 (domnevno)

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **KOSTANJEVICA NA KRKI (KOSTANJEVICA NA KRKI)**

Opis lokacije:

Ulice v Kostanjevici

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **533370** X: **78100**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Etnološko društvo Prforcenhaus, Ulica talcev 20, 8311 Kostanjevica na Krki

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00030.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Miha Špiček, 2011

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Posavski muzej Brežice**

Strokovna področja:

etnologija, etnomuzikologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Godbeništvo (EID 02-00031)

Register nepremične kulturne dediščine:

Kostanjevica na Krki - Mestno jedro (EŠD 262)

Register premične kulturne dediščine:

Posavski muzej Brežice

9. UTEMELJITEV VPISA

Šelmarija sodi med vidnejša tradicionalna pustovanja v Sloveniji z značilnimi pustnimi liki in scenarijem pustnega dogajanja. V priprave štiridnevnega pustovanja in na njegovo izvedbo so vključeni številni prebivalci Kostanjevice na Krki, ki znanje o likih in poteku pustovanja prenašajo na mlajše generacije, saj pri šelmariji sodelujejo tudi otroci. Za ohranjanje šege skrbi Etnološko društvo Prforcenhaus. Šelmarija je eden največjih krajevnih praznikov, ki je pomemben del lokalne identitete, vpliva na prepoznavnost kraja in je del turistične ponudbe Kostanjevice na Krki.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **12.12.2013**

Št.: **Rzd-01-13-00017-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne: **22.1.2014**

Št.: **Rzd-01-14-00001-03**

Razlog: **odprava napak**

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI